

8. Лисяк-Рудницький Іван. Історичні есе. В 2-х тт. – К.: Основи, 1994. – Т. 1.
9. Мисечко А. Одеська “Просвіта” як прояв розбудови громадянського суспільства на початку ХХ ст. // Одеська “Просвіта”: минуле, сучасне, майбутнє / До 100-річчя Одеської “Просвіти”. Матеріали науково-практичної конференції 25-26 листопада 2005 р. – Одеса, 2006. – С. 49.
10. Мисечко А. Український рух в Одесі наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. (До 100-ліття одеської «Просвіти») - Одеса. - 2006. – с. 38.
11. Мисечко А. Український рух в Одесі наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. // Одеська “Просвіта”: минуле, сучасне, майбутнє. – С. 12.
12. Орлицкий С. Южно-русская республика. (Из истории освободительного движения) // Исторический вестник (Историко-литературный журнал). – 1904. – № 3. – С. 875.
13. Рідний край. – 1908. – № 15. – С. 2.
14. Сарбей В. Микола Аркас і його історія України-Русі // Аркас М. Історія України-Русі. – К., 1990. – С. 4.
15. Собрание политических сочинений М. П. Драгоманова / Под ред. Б. А. Кистяковского. В 2-х тт. – Париж, 1906. – Т. 2.
16. Тищенко Д. Из истории еврейской прессы в Одессе // Одесский вестник. – 1996. – № 132. – С. 6.

А. А. Погорелов

УДК 316.4.063.7: 37(477.73) "1937/1938"

КРИВАВІ ЖНИВА 1930-х: НКВС ПРОТИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Висвітлюються маловідомі аспекти та масштаби репресій проти освітян Миколаївщини у другій половині 1930-х років. З'ясовано, що в результаті фальсифікації кримінальних справ та відповідних арештів, фізично знищено близько 60 вчителів та викладачів навчальних закладів вказаного регіону.

Ключові слова: репресії, радянська влада, педагогічна інтелігенція, націоналізм, Миколаївщина.

У період сталінського тоталітаризму керівництво СРСР намагалось витворити космополітичний образ так званої «радянської людини». Всі прояви любові до своїх історичних корінь, неповторності мови і культури, а звідси й зростання свідомості українців, викликали в комуністів неабиякий жах перед потужним почуттям патріотизму. У зв'язку з цим, під час боротьби з проявами українського націоналізму друга половина 30-х років ХХ століття позначилася масштабними чистками серед наукової та педагогічної інтелігенції, роль якої у відродженні національної свідомості в будь-який період історії є беззаперечною. Метою статті є висвітлення масштабів знищення освітян Миколаївщини, фальсифікації кримінальних справ проти них, розкриття маловідомих фактів з історії їх боротьби проти радянської влади.

Серед праць, у яких ґрунтовно розкриті переслідування радянськими карально-репресивними органами педагогів вказаного регіону, можна виділити роботи М. Шитюка та Я. Журецького [1-2], П. Соболя [3-4], М. Ласінської та О. Тригуба [5]. Проте доля не всіх репресованих освітян знайшла відповідне висвітлення в науковій літературі.

На думку автора, наймасовішим проявом геноциду проти педагогічної інтелігенції у даному регіоні в досліджуваній період є групова справа «Миколаївського націоналістичного центру», а також інші арешти сільських вчителів у зв'язку з активною участю у минулому в національно-визвольному русі чи «Просвіті». У результаті спецоперацій каральні органи заарештували упродовж 1937-1938 років близько 60 вчителів та викладачів навчальних закладів Миколаївщини, більшість яких через їх погляди та активну професійну роботу розстріляли.

Розкручуванню маховика фальсифікацій поклав арешт місцевими чекістами 29 липня 1937 р. Порфирія Олексійовича Кравченка – викладача української мови робітничого факультету при Миколаївському суднобудівному інституті. Його визнали винним у тому, що брав активну участь в антирадянській «українській націоналістичній диверсійно-терористичній організації», що діяла в Україні і ставила за мету боротьбу проти радянської влади.

На допиті 20-21 жовтня 1937 р. «визнав себе винним» у належності до цієї організації, до якої увійшов у 1931 р. за порадою товариша дитинства відомого письменника Івана Микитенка. За його словами у 1931 році у

м. Кірово (тепер Кіровоград), де П. Кравченко працював учителем, прибули українські літературні митці І. Микитенко, В. Сосюра та інші. Іван Микитенко розповів П. Кравченку про існування в Україні антирадянської організації і запропонував вступити до неї. Порфирій Олексійович начебто погодився і отримав завдання створювати повстанські групи, проводити «шкідництво на ідеологічному ґрунті». Як «показав» підсудний далі, кінцева мета організації полягала у ліквідації радянської влади збройним шляхом, відокремлення України від СРСР та створення на її території капіталістичної держави під протекторатом Польщі та Німеччини [6, арк. 63-64]. У зв'язку з цим керівники центру проводили підривну роботу в народному господарстві та на культурному фронті. П. Кравченко вказав, що працюючи у м. Кірово, він в основному проводив націоналістичну пропаганду.

Приїхавши на початку 1935 р. у Миколаїв, П. Кравченко познайомився з викладачем української літератури фінансового технікуму В. І. Северином, з яким швидко знайшли спільну мову та домовилися про діяльність. Дещо пізніше В. Северин повідомив П. Кравченка, що до Миколаївської організації входять Величко – викладач української мови медшколи, Ф. Г. Тараненко – викладач української мови ФЗО, Б. П. Григорович, В. Г. Матвеев – редактор місцевої газети «Шлях індустріалізації», Г. І. Стожило – вчитель школи №13, Х. М. Гудзь-Засульський та інші.

У 1935 р. П. Кравченко виїхав до Києва та інформував І. Микитенка про наявність антирадянської націоналістичної організації у Миколаєві. Останній повідомив Порфирія Кравченка, що ряд високих радянських та партійних діячів також співчують ідеї визволення України.

Проте під час реабілітації у другій половині 1950-х років слідчі УКДБ по Миколаївській області з'ясували абсурдність звинувачень проти П. Кравченка. Вони встановили, що свідчення П. Кравченка про те, що він був залучений до організації письменником Іваном Микитенком, а також про причетність до цієї групи письменників Володимира Сосюри, Остапа Вишні, а також радянських і партійних працівників Любченка, Дзеніса, Попова ніякими матеріалами не підтверджені. Ніхто з цих осіб у справі П. Кравченка не допитувався, а його свідчення не перевірялись.

У справі наявні серйозні протиріччя і у свідченнях професора української літератури Миколаївського педінституту Миронця Івана Дмитровича [6, арк. 65-66]. І. Миронець показав, що він від В. Северина і П. Кравченка дізнався про існування контрреволюційної організації, що вони очолювали групу, до якої входили: В. М. Чухно, Х. М. Гудзь-Засульський, В. Г. Матвеев, Величко, Л. І. Автутова і Ф. Г. Тараненко. Натомість В. Северин про це нічого не сказав і назвав інших осіб, про участь яких в організації він дізнався від П. Кравченка, І. Миронця і Скринченка. Про те, що В. Северин входив до керівництва організації, як свідчив І. Миронець, ні В. Северин, ні П. Кравченко свідчень не давали.

Іван Миронець на допиті від 28 жовтня 1937 р. вказав, що П. Кравченко займав керівну посаду в організації. Від нього ж йому стало відомо про існування ще однієї антирадянської націоналістичної групи, яку нібито очолював викладач школи №37 і фельдшерсько-акушерської школи Т. Є. Урсул. До його групи входили: І. А. Запорожченко, І. І. Вихтоденко, Г. І. Стожило, Г. А. Опанасенко, Н. П. Ткаченко та інші. П. Кравченко начебто казав Т. Урсулу, що він зв'язаний з відомим учасником контрреволюційної організації у Києві письменником І. Микитенком. За його вказівкою П. Кравченко створив повстанську групу, до якої завербував директора школи с. Матвіївки П. К. Грозу, у с. Баловне – Сенкевича, а у селі Тернівка – Прядка Григорія. Загальне керівництво повстанням покладалось на голову ТСОВІАХІМУ Маєра. Проте ці свідчення Т. Урсула не підтверджені.

І. Миронець свідчив, що він, П. Кравченко і Т. Урсул у 1937 р. домовились про об'єднання всіх груп, а після об'єднання організацію очолював П. Кравченко та його заступник В. Северин. Ці свідчення І. Миронця не підтвердив ні П. Кравченко, ні В. Северин. За свідченнями І. Миронця їх організація мала зв'язки з есерами і, зокрема, І. Северин завербував есера, доцента кораблебудівного інституту О. В. Соколова [6, арк. 67-68].

Додатково П. Кравченко показав, що об'єднання антирадянської групи, до якої входили він, професор української літератури Миколаївського педінституту І. Миронець та інші, з групою Миколи Дмитровича Лагути (український історик, археолог, викладач українознавства Миколаївського інституту народної освіти) відбулось у

1937 р. Після об'єднання організацію очолили І. Миронець, П. Кравченко, М. Лагута. Про існування групи М. Лагути і об'єднання її з групою І. Миронця та П. Кравченка показав на допиті сам І. Миронець. Проте його свідчення не знаходять відповідного підтвердження у свідченнях П. Кравченка чи М. Лагути.

Як видно зі справи, незважаючи на це, Лагуту Миколу Дмитровича заарештували 2 вересня 1937 р. як учасника «української антирадянської націоналістичної організації», до якої завербований у 1932 р. Ф. Козубовським – секретарем парторганізації Інституту матеріальної культури Академії Наук УРСР. Відомо, що М. Лагута ще у 1929 р. арештовувався як учасник у справі «СВУ». Про те, що він після цього був учасником такої організації, до якої завербований Ф. Козубовським, у слідчих достатніх даних не було.

П. Кравченко показав, що повернувшись у 1935 р. з Києва після зустрічі з письменником І. Микитенком, від розпочав залучення нових учасників і завербував: доцента суднобудівного інституту Є. В. Нестерова, директора середньої школи Гришка, вчителя школи № 1 Є. Г. Романенка, вчителя креслення П. І. Ковальова, А. Н. Дишлового, зав. навчальною частиною суднобудівного робітничого факультету В. М. Чухна, студентів суднобудівного робітничого факультету А. Левченка, Швеця, учителів Т. Є. Урсула та В. І. Сарданова [6, арк. 69]. Однак свідчення П. Кравченка у слідчих викликали сумніви, оскільки названі ним Швець, Левченко – арештованими не числились і у його справі не допитувались.

У підсумку, ні у одного із арештованих викладачів ніяких доказів про їх причетність до контрреволюційної організації і антирадянської діяльності не знайдено. Крім голосливих заяв П. Кравченка та інших, ніяких матеріалів у справі не було. Дійсно мало місце спілкування вчителів на курсах українізації чи методичних нарадах, а серед окремих осіб і дружні відносини. П. Кравченко та І. Миронець знайомились з вчителями у процесі своєї професійної діяльності.

На судовому засіданні П. Кравченко провини свою не визнав і заявив, що під час слідства обмовив себе, боячись, що у випадку відмови підписання завідомо неправдивих свідчень, репресують його сім'ю [6, арк. 73].

Крім «контрреволюційної діяльності» по лінії «Українського націоналістичного центру», багатьох педагогів слідчі НКВС заарештовували та об'єднували у групові справи за участь у минулому у так званій «буржуазно-націоналістичній» організації «Просвіта» або за зв'язки з представниками українського національно-визвольного руху 1917-1921 рр. У зв'язку з цим 18.02.1938 р. заарештований Козло Олександр Іванович, до арешту – директор Горожанської школи [7, арк. 94]. Разом з ним чекісти заарештували багатьох вчителів сіл Горожене, Привільне, Леніне Привільнянського (сьогодні – Баштанського) району.

Відомо, що «Просвіта» діяла у Миколаєві відповідно до дозволу місцевого градоначальника, виданого 16 лютого 1907 р. Вже 25 лютого 1907 р. відбулась перше зібрання членів «Просвіти», на якому вибрали керівництво організації на чолі з її засновником М. М. Аркасом (відомим меценатом Миколаївщини). У 1907 до організації входили 188 чол., а в 1917-1920 – 150 чол. Миколаївська «Просвіта» була другою організацією такого типу, що виникла у Південно-Східній Україні в період 1905-1907 років.

Всіма справами «Просвіти» керували загальні збори усіх членів, котрі збиралися раз на рік. Організація мала літературно-науковий, артистичний, господарський відділи, а також свій книжковий магазин і бібліотеку. Відділами керували особи, яких вибирали на загальних зібраннях. Членами Миколаївського українського товариства «Просвіта» були представники української інтелігенції (артисти, учителі, студенти та ін.). Товариство мало свій статут, відповідно до якого проводило культурно-просвітницьку роботу серед українського населення (видавали газети, журнали, читали лекції, влаштовували вечори та концерти). Офіційно товариство було поза політикою, проте його діяльність носила активний характер у часи буремних подій, що відбувались в Україні. У період більшовицького жовтневого перевороту та громадянської війни «Просвіта» підтримала Центральну Раду, до її складу входили члени УРСДРП та українські есери. Після встановлення Радянської влади у Миколаєві «Просвіта» продовжувала свою діяльність до 1924 р. [8, арк. 79].

Олександр Іванович під час слідства заявив, що свою антирадянську боротьбу розпочав ще з весни 1918 р., ставши учасником петлюрівської «Просвіти» у с. Горожене. У тому ж році під керівництвом Дмитра Сала ним організована маніфестація для підтримки С. Петлюри, який захопив ряд центральних міст України і проголосив вибори до Ради. З цією метою керував постановкою українських п'єс, брав участь у хоровій капеллі. За керівництва Олександра Івановича «Просвіта» збільшилась до 50 чоловік, розгорнула велику культурно-освітню проукраїнську роботу під гаслом «Україна для українців, не пускати росіян до України».

У 1919 р. О. І. Козло налагодив контакт з повстанцями Григор'єва, зокрема з начальником його місцевого горожанського штаба Шевченком Омеляном Кіндратійовичем, його ад'ютантом Москаленком Андрієм Єфремовичем [7, арк. 94]. За їхньої допомоги О. І. Козло вдалося дістати все необхідне для «Просвіти»: бібліотеку, меблі та ін. О. І. Козло особисто віддав свою колекцію книг, а також зібрав відповідну літературу в інших учасників. Серед активних діячів місцевої «Просвіти» О. І. Козло назвав вчителів О. І. Шевченка, С. Є. Сала (с. Привільне), Г. М. Недбайла (м. Очаків), Г. М. Бабаєва (с. Леніне) [7, арк. 97].

У кінці травня чи початку червня 1919 р., після того як війська УНР зазнали поразки від Червоної армії біля ст. Золотоноша, до с. Горожене із ставки головнокомандувача військ УНР С. Петлюри прибув невідомий уповноважений у супроводі Недбайла Володимира Кіндратійовича з метою вербування членів «Просвіти» до повстанських військ. За його активної участі у с. Горожене організували мітинг для мобілізації населення та допомоги повстанським військам. Проте більшість населення відмовилася підтримати таку пропозицію.

Восени 1919 р. сільська «Просвіта» розгорнула широку пропагандистську кампанію по українізації населення шляхом постановки п'єс і пісень антирадянського змісту [7, арк. 98]. Керівником цієї організації став учитель Антон Видайко, який прибув із с. Варварівки (поряд із Миколаєвом). У 1920 р. його заарештували органи НК за проведення антирадянської роботи. Проте через певний час, завдячуючи своїм зв'язкам, влаштувався на роботу в обласний політпросвітвідділ, звідки всілякими засобами допомагав Горожанській «Просвіті». Так до с. Горожене із Миколаєва прислали суфлера міського театру Синька, який

працював тут з 1920 по 1923 роки. Після нього приїхав актор П. Приходько. У кінці 1923 року «Просвіту» радянська влада ліквідувала [7, арк. 100].

У 1922 р. О.І. Козло вступив до української партії есерів, до якої його залучив О.К. Шевченко. Він повідомив Олександра Івановича, що в Україні існує велика есерівська організація, яка веде боротьбу проти радянської влади за створення самостійної України. Тоді ж О. І. Козло дізнався, що у с. Горожене діє близько 40 есерів, які підтримують зв'язок із колегами із Привільного [7, арк. 102-103].

Крім О.І. Козло Привільнянським РВ НКВС заарештовані 28 листопада 1937 р. А. С. Дейнега, Я. Т. Калениченко, М. А. Рижик, М. В. Амелін. Їх звинувачували у тому, що перебуваючи у тісному зв'язку між собою проводили націоналістичну роботу серед учителів, учнів і мешканців сіл, дискредитували Сталіна, вихваляли «ворогів народу» Скрипника, Любченка, Хвильового, агітували проти виборів до ВР СРСР.

У процесі слідства встановлено, що А. С. Дейнега до арешту працював вчителем с. Привільне, завідував педагогічною частиною школи. У роки громадянської війни служив у військах С. Петлюри, боровся проти радянської влади. У період 1917-1922 рр. А. Дейнега перебував у рядах великої повстанської організації, штаб якої знаходився у с. Добровеличівка Одеської області¹. Брав участь у таємних зборах, а у 1919 р. проведений районний з'їзд, у якому брали участь офіцери армії УНР, священники. На зібраннях обговорювали злочинну антиукраїнську політику більшовиків, обговорювали питання про від'єднання України від СРСР, прийняли рішення про боротьбу за «Радянську владу без комуністів і без впливу більшовиків» шляхом організації повстанських загонів.

У 1921 р. організація розгромлена чекістами, а всі її члени заарештовані, частина розстріляна, окрім А. Дейнеги, якого звільнили. У 1925 р. його примусили до секретної співпраці з органами ГПУ. Проте і тоді він не переставав проводити антирадянську роботу за звільнення України, регулярно дезінформував каральні органи, попереджав своїх спільників про небезпеку [7, арк. 99]. У 1932 р. за антирадянську агітацію

¹ Мова йде про повстанську організацію, якою керував відомий отаман військ УНР, Головнокомандувач військ Херсонщини К.Є. Лихо-Бондарук. Він був учасником нарад отаманів у Холодному Ярі, Чорному лісі, с. Мигія. Організація розгромлена чекістами у 1921 р. По цій справі було заарештовано 278 чоловік, 125 з яких розстріляно, 34 заслали у концтабір на 5 років, 33 – у концтабір на 3 роки, 2 підлітки направлені в колектор для малолітніх злочинців, інші звільнені.

та дезінформацію органів ГПУ А. Дейнега повторно заарештований та перебував в ув'язненні 6 місяців.

Яків Тихонович Калениченко до арешту працював вчителем Привільнянської сільської школи. Я. Калениченко у минулому офіцер царської армії, у 1919 р. служив у армії Денікіна у чині штабс-капітана. Під час перебування військ Денікіна у с. Привільне їх штаб розквартирувався у Калениченка вдома. У 1929-1930 рр. під час суцільної насильницької колективізації Я. Калениченко разом з однодумцями зі зброєю у руках виступав проти розкуркулювання і створення колгоспів. У 1931 р. Яків Тихонович разом із українськими есерами О. Шевченком і Казарцевим розклеював у с. Привільне антирадянські листівки. У 1929 р. Я. Калениченко змусили співпрацювати з органами ГПУ, які він систематично дезінформував. За це у 1931 році його заарештували та ув'язнили до тюрми на 5 місяців.

У 1935 р., зібравши близько 100 церковників, Я. Калениченко агітував проти закриття церкви у селі Привільне, у цій протестній акції брали участь в основному жінки [7, арк. 100]. Яків Тихонович з 27.07.1937 р. був студентом природничого факультету Миколаївського педагогічного інституту [7, арк. 105].

За показами свідків у минулому Я. Калениченко був пов'язаний із повстанськими загонами отаманів Н. Григор'єва та Ф. Іванова [7, арк. 113]. Чекісти з'ясували, що найбільш впливовим загonom, що діяв у 1920-1921 рр. на території Миколаївського повіту, був загін Ф. Іванова (псевдонім – В'ячеслав), що належав до пропетлюрівського руху, але у списках цієї організації Я. Калениченко не значився. Чисельність загону у різний час коливалась від 50 до 500 чоловік, була добре озброєною і діяла масштабно. Повстанці громили волосні, районні і сільські виконкоми, інші радянські установи, тероризували радянських працівників, знищували зсипні пункти зерна. Наприклад, 16.09.1920 р. у Новобузькому районі «Івановці» розігнали десятьох продармійців, 06.11.1921 р. у с. Софіївка, Гайковка розкидали прокламації, у яких закликали селян до повстання і т.ін. [7, арк. 138].

Інший заарештований по цій справі Михайло Абрамович Рижик працював вчителем у с. Леніне Привільнянського району. Під Першої світової війни служив у царській армії на офіцерській посаді [7, арк. 100].

У 1918 р. працював на посаді вчителя у с. Троїцько-Сафонове. Крім того, був членом Центральної Ради [7, арк. 190]. У роки громадянського протистояння у серпня 1919 року мобілізований до армії А. Денікіна [7, арк. 100]. У 1920 р. вже мобілізований до лав Радянської армії, де прослужив до лютого 1923 р. З 1923 по 1931 роки працював вчителем у Привільнянській школі №3 [7, арк. 188]. З 1931 р. працював вчителем у с. Явкіне Привільнянського району.

У 1929 р. каральні радянські органи завербували М. Рижика для секретної співпраці. Проте і він дезінформував ГПУ, активно займався антирадянською роботою, розповів своїм колегам про співпрацю з ГПУ.

У 1933 р. М. Рижик разом з Я. Калениченком, працюючи у школі с. Явкіне Привільнянського (сьогодні – Баштанського) району, підбурювали учнів проти комуністів, за що його зняли з посади. У 1935 р. М. Рижик переїхав у с. Леніне, де продовжував проводити проукраїнську агітацію. Одружений на вчительці М. Г. Лебедевой, дочці колишнього власника кінотеатру та судовласника [7, арк. 100]. Відомий факт, коли учнів А. Рижика під час святкування річниці «Жовтневої революції» знімали з трибун за декламування антирадянських віршів.

Іншим учасником організації був Микола Васильович Амелін. До арешту працював вчителем у школі у с. Леніне. М. Амелін перебував у комсомолі з 1924 р. по 1928 р. Після цього його виключили з групою комсомольців за «троцькістських ухил».

У 1935 р. А. Дейнега, Я. Калениченко, М. Рижик, М. Амелін об'єдналися і разом проводили антирадянську роботу у системі народної освіти, агітували проти керівництва комуністичної партії на чолі зі Сталіним, симпатизували українським «націоналістам» Любченку, Скрипнику. Вчителі агітували проти виборів до ВР СРСР у с. Леніне. Микола Васильович Амелін неодноразово висловлювався серед учителів, що політика комуністичної партії неправильна, тому і з'явилося багато незадоволених. Вели розмови на тему війни Німеччини і Польщі проти СРСР та поразки у ній останньої. Під час бесід налаштовували батьків своїх учнів, аби ті виступали проти примусової хлібозаготівлі, державних позик та інших компаній у селі.

Всі підсудні визнали свою «провину» [7, арк. 101-102]. Трійка при УНКВС по Миколаївській області на чолі із Секретарем Шейнбергом від 8

грудня 1937 р. М. В. Амеліна засудила до 10 років ув'язнення у трудовому таборі, М. А. Рижика, А. С. Дейнегу, Я. Т. Калениченка – до РОЗСТРІЛУ.

Таким чином, у середині 30-х років ХХ століття комуністична партія на чолі зі Й. Сталіним поряд із закріпаченням селян у сільському господарстві переслідували прояви адекватного мислення та політичної активності серед інтелігенції, деякі представники якої демократичними засобами (а під час буремних подій 1917-1921 рр. і зі зброєю в руках) намагалися пробудити приспану більшовиками свідомість населення. Задля досягнення своєї мети репресивна машина не гребувала ніякими методами: фабрикування справ та пошук «контри», фізичне знищення політично освічених громадян, антигуманні методи ведення слідства, розгляд справ підозрюваних позасудовими органами у закритих засіданнях і т.ін. На довгий час науковці різних галузей науки і освіти, інші представники інтелігенції перебували у залізних шорах радянської офіційної пропаганди, вихід за межі якої часто коштував здоров'я та життя таким сміливцям.

Подальшого дослідження потребує уточнення масштабів репресій проти педагогічної, науково-технічної, медичної інтелігенції, розкриття фактів їх активної боротьби про комуністичного терору.

A. A. Pogorelov

BLOODY HARVEST 1930: NKVD AGAINST MIKOLAYEV PEDAGOGICAL INTELLIGENTSIA

Showing little-known aspects and extent of repression against teachers in Mykolayiv region in the second half of 1930s. It was found that due to the falsification of criminal cases and arrests, physically destroyed about 60 teachers of schools specified region.

Keywords: *repression, the Soviet authorities, pedagogical intelligentsia, nationalism, Mykolayiv region.*

КРОВАВАЯ ЖАТВА 1930-Х: НКВД ПРОТИВ НИКОЛАЕВСКОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Отображаются малоизвестные аспекты и масштабы репрессий против педагогов Николаевщины во второй половине 1930-х годов. Установлено, что в результате фальсификации криминальных дел и соответственных арестов, физически уничтожено около 60 учителей и преподавателей учебных заведений данного региона.

Ключевые слова: репрессии, советская власть, педагогическая интеллигенция, национализм, Николаевщина.

Джерела та література

1. Журецький Я. І. Освітяни Миколаївщини – жертви репресій сталінізму / Я. І. Журецький, М. М. Шитюк. – Миколаїв, 1994. – 68 с.
2. Шитюк М. М. Політичні репресії серед інтелігенції Півдня України / М. М. Шитюк // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. Збірник статей. – Випуск 11. – Київ: Рідний край, 2000. – С. 398-412.
3. Соболев П. Члени Миколаївської «Просвіти» – жертви сталінських репресій : каталог / Петро Соболев // Український південь. – 2003. – 31 лип. (№30). – С. 7.
4. Соболев П. З Лагутою загинув цілий світ ідей, думок, поглядів... / Петро Соболев // Щотижня. – 2003. – 4 червня. – С. 6.
5. Ласінська М. Доля Миколаївського краєзнавця (Микола Дмитрович Лагута) / Мар'яна Ласінська, Олександр Тригуб // Краєзнавство: науковий журнал / Ін-т історії України НАН України, Всеукр. спілка краєзнавців. – К., 2011. – Ч. 3. – С. 105-110.
6. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО). – Ф.Р. 5859. – Оп. 2. – Спр. – 1540. – 116 арк.
7. Там само. – Спр. 5739. – 304 арк.
8. Там само. – Спр. 5200. – 100 арк.